

ASYA EKONOMİK ENTEGRASYON RAPORU 2025

Bölgesel İş Birliği ve Entegrasyonun Faydalarından Yararlanmak

ÖNE ÇIKANLAR

Ekonomik entegrasyon, Asya ve Pasifik'in son 20 yıldaki dikkat çekici ekonomik büyümesi ve hızla artan küresel etkisinde belirleyici olmuştur. Asya Kalkınma Bankası (Asian Development Bank - ADB) tahminleri, Asya'nın¹ ticaret entegrasyonu derecesinin Avrupa Birliği artı Birleşik Krallık (AB+BK) ile karşılaştırılabilir olduğunu göstermektedir. Doğrudan Yabancı Yatırım'da (DYY) bölgesel entegrasyon da önemli ölçüde ilerlemiştir, ancak ticaret entegrasyonuna kıyasla daha azdır. Göç, havale ve turizm (veya "insan hareketliliği") istikrarlı kalmıştır. Finansal entegrasyon ise en düşük düzeydedir; ticaret, yatırım ve insan hareketliliğine kıyasla daha düşüktür ve AB+BK'nın gerisindedir. Bölgesel entegrasyondaki bu ilerleme çeşitli projeler, programlar ve politika diyaloglarıyla desteklenmiştir. Ticaretin kolaylaştırılması yoluyla sağlanan iş birliği ile ulaşım ve ekonomik koridorların geliştirilmesi, bölge genelinde entegrasyonu ilerletmiştir. Dijital bağlantının genişletilmesi ve iklim değişikliğiyle mücadele çabaları (ulusal ve bölgesel düzeyde paylaşılan taahhütlerle desteklenmektedir) bölgesel kamu mallarında gelecekteki iş birliği ve entegrasyon için stratejik alanlardır.

Bölge genelinde Tercihli Ticaret Anlaşmaları'nın (TTA'lar) yaygınlaşması, bölgesel entegrasyon ve küresel bağlılığa yönelik güçlü taahhüdü vurgulasa da, bu TTA'lar nispeten dar ve yüzeyseldir ve sınırlı etki yaratmıştır. Artık küresel TTA'ların %45'ini oluşturan TTA'larda yaşanan önemli artış, Asya'nın pazar erişimini genişletme ve ekonomik ortaklıkları derinleştirme arzusunu ortaya koymaktadır (çok taraflı ilerlemenin yavaş olmasına rağmen. Ancak, Asya TTA üyeleri arasında ortalama ihracat tahmini %3 artarken, Asya dışındaki daha kapsamlı anlaşmalarda bu oran %20'ye ulaşmıştır. TTA'lar esasen mevcut ticaret akışlarını yoğunlaştırmakta (yoğunluk marjı), ancak ticareti yapılan ürün çeşitliliğini anlamlı ölçüde artırmamaktadır (yaygınlık marjı). Bu eğilim, üretim üzerindeki etkisinin Asya dışındaki anlaşmalara kıyasla daha sınırlı olduğu Asya içi TTA'larda da görülmektedir. Sonuç olarak, Asya TTA'ları kapsamında elde edilen ticaret kazançları belirli sektörlerde, özellikle birincil sektörlerde yoğunlaşma eğilimindedir; bu da geniş tabanlı bir ticaret genişlemesi yaratmamaktadır. TTA'lar genelinde düşük kullanım oranları ise çoğunlukla karmaşık idari gereklilikler, katı menşe kuralları ve özellikle küçük ve orta ölçekli işletmeler için TTA faydalarına ilişkin sınırlı anlayıştan kaynaklanmaktadır.

¹ Asya; Asya Kalkınma Bankası'nın (ADB) - 46 gelişmekte olan ekonomi ile birlikte Avustralya, Japonya ve Yeni Zelanda'yı da içeren - Asya ve Pasifik'teki 49 üyesini ifade etmektedir.

Hizmetler, dijital ve yeşil sektörler Asya'da doğrudan yabancı yatırımın başlıca alanları hâline gelmişken, ekonomiler jeopolitik risklerin etkisini hafifletmek için politika seçeneklerini benimsemelidir. Asya, güçlü bölge içi bağlantılarını sürdürmektedir; Asya üyeleri arasındaki DYY, 2013'ten 2023'e kadar bölgesel DYY'nin ortalama %52'sini oluşturmuştur. Hizmetlerdeki DYY, artık Asya'daki yabancı yatırımların temel itici gücüdür (ortalama payı son on yılda %46'dan %58'e yükselmiştir). Dijital ve yeşil DYY, Asya'nın yatırım manzarasını yeniden şekillendirmeye devam etmektedir. İklimle ilgili sıfırdan yatırım projelerinin bölgesel sıfırdan yatırımlar içindeki payı, 2013'te %8 iken 2023'te %27'ye çıkmıştır. Bu durum, yenilenebilir endüstrilerin genişlemesi ve Güneydoğu Asya genelinde elektrikli araç tedarik zincirlerinin yaygınlaştırılması sayesinde mümkün olmuştur. Küresel yatırım modelleri, jeopolitik gerilimler ile büyük endüstriyel gelişmeler ve ev sahibi ekonomilerdeki değişen politika ortamından etkilenmiştir. ADB tahminleri, ticarete maruz kalan sektörlerdeki sıfırdan yatırımların, jeopolitik gerilimlerin arttığı dönemlerde diğer sektörlerle göre daha keskin düşüşler yaşadığını göstermektedir. ASEAN ekonomileri ise ağırlıklı olarak Çin Halk Cumhuriyeti tarafından yönlendirilen yatırımlarla önemli ölçüde daha fazla DYY çekmiştir. Bölgesel ekonomilerin, genel iş ortamını sürekli olarak iyileştirmek ve DYY üzerindeki kısıtlamaları azaltmak için çalışmaya devam etmesi gerekmektedir.

Küresel para politikası gevşemesi, bölgeye sermaye girişlerini artırarak önemli makroekonomik ve politika etkileri doğurabilir. 2024 ortasından itibaren başlayan küresel para politikası gevşemesi, bir yandan ABD ve euro bölgesi ile Asya ekonomileri arasındaki politika faizi farklarının azalması nedeniyle, sermaye girişlerini güçlendirmeye yardımcı olabilir. Bu durum, bölge genelinde para politikası gevşemesi için de alan açsa da her ekonomi, beklenmedik ekonomik şoklar durumunda sermaye akımlarındaki dalgalanmalara ve döviz kuru oynaklığına karşı dikkatli olmalıdır. Bölgesel iş birliği kullanılarak finansal entegrasyonun güçlendirilmesi, bu entegrasyonun faydalarının en üst düzeye çıkarılması ve olası olumsuz bölgesel yansımalarından doğabilecek kırılganlıklara bağlı maliyetlerin en aza indirilmesi açısından hayati önemdedir. Güçlü bir bölgesel iş birliği ayrıca, açıklama standartlarının uyumlaştırılması ve bölgesel sermaye piyasalarının geliştirilmesiyle iklim değişikliği ve çevresel bozulma riskleriyle başa çıkarken sürdürülebilir finansmanı teşvik edecek hedefli finansal araçların kullanımını teşvik edebilir.

Asya'daki iş gücü göçünün büyümesi ve kolaylaşması, artan bölgesel iş birliğinden fayda sağlamıştır. Havale gönderiminde dijital platformların kullanımının artması, resmi finansal sisteme erişimi kolaylaştırmakta ve finansal kapsayıcılığı teşvik etmektedir. Bölgedeki ikili iş gücü anlaşmaları, düşük ve yarı vasıflı göçmen işçilere iş fırsatlarına erişim sağlamak için giderek daha fazla kullanılmaktadır. Buna ek olarak, bölgesel ticaret anlaşmaları ve karşılıklı tanıma düzenlemeleri yüksek vasıflı iş gücü hareketliliğini desteklemiştir. Ancak, bu düzenlemeler, gelişmekte olan Asya ekonomileri için düşük kapsama alanı, dar mesleki kapsam ve yüksek uygulama maliyetleri nedeniyle, yüksek vasıflı Asyalı göçmenler üzerinde sınırlı etki yaratmıştır. Etkin bir düzenleyici ortam tarafından

desteklenen dijital havaleler, işlem başına ortalama %5,9 olan havale maliyetlerini azaltmaya yardımcı olabilir (bu oran, Birleşmiş Milletler 2030 Sürdürülebilir Kalkınma Hedefleri'nde yer alan %3 hedefinin üzerindedir). Bölgesel iş birliği, sınır ötesi ödemelerde dijitalleşmeden faydalanmaya odaklanmalı ve dijital uçurumun daraltılmasını hedeflemelidir. Sürekli finansal ve dijital eğitim ile en iyi uygulama paylaşımı, finansal erişim engellerini azaltmaya ve dijital finansal okuryazarlığı artırmaya yardımcı olacaktır.

Fiziksel ve kurumsal bağlantılılığı iyileştirmeye yönelik bölgesel iş birliğinin hızlandırılması, turizmde rekabet gücünü ve dayanıklılığı artırarak, sektörün ekonomik kalkınma potansiyelini açığa çıkaracaktır. Asya'da uluslararası ziyaretçi sayısı, 2010'dan 2019'a kadar yıllık ortalama %7,6 oranında artarak, küresel ortalama olan %5,1'in üzerinde gerçekleşmiş ve bölge içi turizm payı %73,1'den %77,3'e yükselmiştir. Asya'ya gelen turistlerin en az %60'ı hava yolunu kullandığından, iyi bir altyapı ve lojistik, turist akışını desteklemek için hayati önemdedir. Uluslararası sınırları paylaşan destinasyonlar için kara ulaşımı da önem taşımaktadır. Kurumsal bağlantılılık açısından, vize politikaları Güneydoğu Asya'da en güçlüdür; onu Orta Asya ve Doğu Asya izlemektedir. ADB araştırmaları, bağlantılılığın turizmi teşvik etmedeki önemli rolünü göstermektedir. Ulaşım altyapısı, diğer turizm altyapılarının yanı sıra, uluslararası turist akışlarını olumlu yönde etkilemekte ve Asya'daki destinasyonların cazibesini artırmaktadır. Bölgesel bağlantılılık, bölge dışından uzun mesafeli seyahatleri çekmeye ve bölge içi turizmi de güçlendirmeye yardımcı olabilir. Havalimanı altyapısı ve lojistiğine öncelikli yatırımlar ile sınır ötesi seyahat gerekliliklerine yönelik politikaların serbestleştirilmesi ve uyumlaştırılması, turist akışını artırmak ve sektörün büyümeye katkısını teşvik etmek açısından kritik önemdedir.

YÖNETİCİ ÖZETİ

Asya ve Pasifik genelinde bölgesel entegrasyon, son 20 yılda istikrarlı bir şekilde ilerlemiş olup bu sürece ticaret ve yatırım entegrasyonu öncülük etmiştir. Asya Kalkınma Bankası (ADB) tahminlerine göre, Asya'nın² ticaret entegrasyonu düzeyi, Avrupa Birliği ve Birleşik Krallık'ın (AB+BK) entegrasyon düzeyiyle karşılaştırılabilir düzeydedir. Doğrudan yabancı yatırım (DYY) alanındaki bölgesel entegrasyon da önemli ölçüde ilerleme göstermiştir, ancak ticaret entegrasyonundan daha düşük düzeydedir. Göç, havale ve turizm - yani "insan hareketliliği" - istikrarlı şekilde devam etmektedir. Dört boyut arasında finansal entegrasyon en düşük seviyede kalmış, aynı zamanda AB+BK seviyesinin de gerisinde kalmıştır. Ekonomik entegrasyon Asya alt bölgeleri arasında farklılık göstermektedir. Güneydoğu Asya, ticaret, finans ve insan hareketliliği alanlarında daha yüksek entegrasyon ile öne çıkarken; Doğu Asya, DYY ve insan hareketliliği alanlarında güçlüdür. Pasifik ve Okyanusya ise ticaret

² Asya; Asya Kalkınma Bankası'nın (ADB) - 46 gelişmekte olan ekonomi ile birlikte Avustralya, Japonya ve Yeni Zelanda'yı da içeren - Asya ve Pasifik'teki 49 üyesini ifade etmektedir.

ve DYY açısından iyi bir entegrasyon göstermektedir. Son 20 yılda, Çin Halk Cumhuriyeti (ÇHC), sınır ötesi ticarete bölgesel entegrasyonun kilit bir itici gücü hâline gelmiş ve Güneydoğu Asya ile Güney Asya'da yatırım ve finansal akıflarda önemli bir ortak olmuştur. Buna ek olarak, DYY ve finansal akıflar Asya ile Asya dışındaki ekonomiler arasında daha yakın bir bağlantı sağlamıştır.

ADB'nin Asya - Pasifik Bölgesel İş Birliği ve Entegrasyon Endeksi (ARCII), Asya alt bölgesel girişimleri arasında entegrasyonun dinamiklerini vurgulamaktadır. Üyeler arasındaki bölgesel entegrasyonu derinleştirmeye yönelik bu çabalar çeşitli projeler, programlar ve politika diyalogları yoluyla artmıştır. Ticaretin kolaylaştırılması ile ulaşım ve ekonomik koridorların geliştirilmesi sayesinde bölge genelinde entegrasyon ilerletilmiştir. Dijital bağlantının genişletilmesi ve iklim değişikliği ile çevresel sorunlara yönelik artan çabalar (ulusal ve bölgesel düzeyde paylaşılan taahhütlerle desteklenmektedir) bölgesel kamu malları alanlarında iş birliği ve entegrasyonu güçlendirmeye yönelik gelecekteki iş birliği için stratejik alanlardır.

Ticaret ve Küresel Değer Zincirleri

Asya'nın Bölgesel Değer Zincirleri'ne (BDZ) artan entegrasyonu, daha dayanıklı ve bölge odaklı tedarik ağlarına yönelik bir geçişi vurgulamaktadır. Ekonomilerin, küresel ticaret risklerini azaltmak ve tedarik zinciri dayanıklılığını artırmak amacıyla bölgesel kaynaklara daha fazla güvenmesiyle, BDZ'ler bölge genelinde önem kazanmıştır. Asya içi ticaretin değeri, 1990'dan 2023'e kadar yıllık ortalama %8,2 oranında artarak, Asya dışı ticaretin %6,8'lik büyümesinden daha hızlı bir artış göstermiştir. 2023 itibarıyla, Asya içi ticaretin payı %56,1 olup, AB seviyesinin altında fakat Afrika ve Latin Amerika'nın oldukça üzerindedir. Bölgesel değer zincirlerine ilişkin bir gösterge, katma değer bölgesel ticarete atfedilen payını ölçer ve Bhutan, Kamboçya, Laos Halk Demokratik Cumhuriyeti (HDC), Malezya, Nepal, Filipinler ve Vietnam gibi ülkelerin %70'in üzerinde BDZ paylarıyla geriye dönük küresel değer zinciri entegrasyonuna yüksek derecede bağımlı olduğunu ortaya koymaktadır. Buna karşın, ÇHC, Hindistan ve Kazakistan gibi ekonomiler %40'ın altında BDZ payına sahiptir; bu da daha düşük bir bölgesel entegrasyon düzeyine işaret etmektedir. Bu BDZ bağımlılığı modeli ileri bağlantılara da yansımaktadır; Bhutan, Brunei Darüsselam, Endonezya, Laos HDC, Malezya ve Moğolistan gibi ülkeler yüksek BDZ paylarını korumaktadır. 2000-2023 yılları arasında BDZ entegrasyonu genel olarak artmış, ileri bağlantılar daha hızlı büyümüştür; bu da bölgeselleşmeye yönelik kademeli bir geçişi göstermektedir. Özellikle, ÇHC Asya içindeki ara malların önde gelen tedarikçisi hâline gelmiş, ileri BDZ payı 2016'da 0,31 iken 2023'te 0,47'ye yükselmiştir; bu değişim muhtemelen artan jeopolitik gerilimlerden etkilenmiştir.

Bölge genelinde Tercihli Ticaret Anlaşmaları'nın (TTA) yaygınlaşması, bölgenin bölgesel entegrasyon ve küresel bağlılık konusundaki güçlü taahhüdünü ortaya koymaktadır. Asya içi TTA sayısı, 1990 yılında 4 iken 2023 itibarıyla 77'ye yükselmiştir. Buna ek olarak, bölge dışındaki

ekonomilerle 100'ün üzerinde anlaşma mevcuttur. Küresel TTA'ların %45'ini oluşturan bu önemli artış, çok taraflı ilerlemenin yavaş seyrettiği bir dönemde bile Asya'nın pazar erişimini genişletme ve ekonomik ortaklıkları derinleştirme yönündeki çabasını göstermektedir. Asya'daki TTA sayısındaki artışa çeşitli faktörler katkıda bulunmaktadır. En Kayrılan Ülke (EKÜ) tarifelerinin yüksek olması, çok taraflı ve tercihli ticaretin birbirini tamamlayıcı yapısını yansıtarak TTA oluşturma olasılığını azaltmakla birlikte, bu ilişki doğrusal değildir. Ticaret hacimlerinin yüksek olduğu durumlarda, çok yüksek EKÜ tarifeleri ticaret engellerini azaltma çabalarını yansıtarak TTA müzakeresi olasılığını artırabilir. Ortaklar arasındaki ticaret hacmi, mevcut ticaret ilişkilerini istikrara kavuşturma ve resmîleştirme motivasyonu doğrultusunda, TTA oluşumuyla pozitif yönde ilişkilidir. Bu etki, EKÜ tarifeleri yükseldikçe başlangıçta azalmakta; ancak EKÜ tarifelerinin çok yüksek olması ve ticaret hacminin de büyük olması birlikte değerlendirildiğinde, TTA oluşum olasılığı artmaktadır.

Asya TTA'ları artık hizmetler ve yatırım gibi yeni alanları içerse de ürün ticaretiyle ilgili taahhütlerin daha yüzeysel olması nedeniyle, ticaret akışları ve çeşitlenme üzerindeki etkileri sınırlı kalmaktadır.

Asya içi TTA'lar, ticarete ilişkin yatırım tedbirleri, vizeler ve iltica, yatırım, eğitim ve öğretim ile tüketici koruması gibi alanları kapsayacak şekilde giderek genişlese de hâlâ Asya dışındaki anlaşmalara göre daha dardır. Kişi başına düşen gayrisafi yurt içi hasıla (GSYİH) ve ticaret ortakları arasındaki mesafeyi sabit tuttuğumuzda, bir Asya içi anlaşmanın, Asya dışı ekonomiler arasında imzalananlara göre 18 temel TTA hükmünün ortalama %10 daha azını içerdiği tahmin edilmektedir. Asya TTA'ları hizmetler, yatırım ve sermaye hareketliliğini görece iyi kapsarken - bölgenin ekonomik entegrasyonu derinleştirmeye yönelik odağını yansıtarak - ürün ticaretine doğrudan etki eden alanlarda, örneğin Menşe Kuralları (MK), ihracat kısıtlamaları, teknik engeller ve ticaretin kolaylaştırılması gibi konularda birçok anlaşma yüzeysel kalmaktadır. Asya içi TTA'larda ticareti kolaylaştırıcı kapsamlı MK hükümlerine sahip olanların oranı %36 iken, Asya dışı ekonomilerle yapılan anlaşmalarda bu oran %48'dir. Asya ülkeleri arasında imzalanan TTA'lar aynı zamanda, bölge dışındaki ülkelerin imzaladığı anlaşmalara kıyasla daha az sayıda üyeyi kapsamaktadır. Bu da TTA'ların etkilerinde farklılık yaratmakta; Asya TTA üyeleri arasında ortalama ihracat %3 artarken, Asya dışındaki daha kapsamlı anlaşmalarda bu oran %20'ye kadar çıkmaktadır. TTA'lar esas olarak mevcut ticaret akışlarını yoğunlaştırmakta (yoğunluk marjı), ancak ticareti yapılan mal çeşitliliğini anlamlı şekilde artırmamaktadır (yaygınlık marjı). Bu eğilim, üretim üzerindeki etkisinin daha mütevazı kaldığı Asya içi TTA'lar genelinde görülmektedir. Sonuç olarak, Asya TTA'ları kapsamında elde edilen ticaret kazançları genellikle belirli sektörlerde, özellikle birincil sektörlerde yoğunlaşmakta ve geniş tabanlı bir ticaret genişlemesi üretmemektedir.

Genişleyen anlaşma ağı, önemli karmaşıklıklar ve idari zorluklar yaratmıştır. Asya'da TTA'ların hızla yayılması, bölgesel entegrasyona olan güçlü bağlılığı ortaya koymaktadır. Ancak bu yayılmanın oluşturduğu çakışan "erişte kâsesi" etkisi, karmaşıklığı ve idari yükleri artırmaktadır. Özellikle küçük ve orta ölçekli işletmeler ile farklı ekonomik gelişmişlik seviyelerine sahip anlaşma tarafı ülkelerdeki

gelişmekte olan üyeler için uyum gereklilikleri, TTA'ların kullanımını sınırlamakta; bu durum özellikle birden fazla anlaşmanın örtüştüğü durumlarda kendini göstermektedir. Bölgesel Kapsamlı Ekonomik Ortaklık (RCEP) bu duruma iyi bir örnektir. 2022 yılında Vietnam'ın RCEP üyelerine yaptığı ihracatın yalnızca %0,67'si RCEP menşe belgesi kapsamında yer alırken; ASEAN - Japonya ve Vietnam - Japonya Ekonomik Ortaklık Anlaşmaları ile bu oran %34,7 olmuştur. TTA'ların düşük kullanım oranları genellikle karmaşık idari gereklilikler, katı menşe kuralları ve özellikle küçük ve orta ölçekli işletmeler için TTA avantajlarına dair sınırlı anlayıştan kaynaklanmaktadır. Özellikle çok taraflı ve ticaret dışı alanları kapsayan anlaşmalarda müzakere kapasitelerinin güçlendirilmesi, taahhütlerin derinliğini artırabilir ve yasal metinlerdeki belirsizlikleri azaltarak uygulama ve yorumlamada netlik sağlayabilir. Hedefe yönelik teknik destek - özellikle dijital ticaret ve sürdürülebilir ticaret gibi yeni alanlarda - ile birlikte menşe kurallarının sadeleştirilmesi ve tarife dışı engellerin azaltılması, TTA kullanım oranlarını artırabilir, daha fazla ticaret faydasının önünü açabilir ve küresel değer zinciri dayanıklılığını destekleyebilir.

Sınır Ötesi Yatırım

Hizmetler, dijital ve yeşil sektörler Asya'da yabancı yatırımların ana alanları hâline gelmiştir. Bölge, 2013'ten 2023'e kadar bölgesel doğrudan yabancı yatırımın (DYY) ortalama %52'sini oluşturan güçlü bölge içi bağlantılarını sürdürmüştür. Diğer gelişmekte olan bölgelerde olduğu gibi, hizmetlerdeki DYY artık yabancı yatırımın temel itici gücüdür; bu alandaki payı önceki on yıldaki %46 seviyesinden son on yılda %58'e yükselmiştir. Dijital altyapı, e-ticaret ve dijital hizmetlere yapılan yatırımlarla birlikte dijital endüstrilerdeki DYY'nin genişlemesi de önemli bir değişim yaratmıştır. Özellikle Güney Asya'daki telekomünikasyon ve bilişim teknolojileri sektörlerindeki bölgesel yatırımlar dikkat çekmiştir. Yeşil DYY, Asya'daki yatırım dinamiklerini yeniden şekillendirmeye devam etmektedir. İklimle ilgili sıfırdan yatırım projelerinin toplam sıfırdan yatırımlar içindeki payı 2013'te %8 iken, 2023'te %27'ye yükselmiştir. Bu gelişme, yenilenebilir endüstrilerin yaygınlaşması ve Güneydoğu Asya'daki elektrikli araç tedarik zincirlerinin konuşlandırılması gibi büyük endüstriyel gelişmelerle desteklenmiştir. Asya'nın küresel bir üretim merkezi olarak konumu, yabancı yatırımlar için avantajlı bir zemin sağlamış olsa da, bölgesel çabalar hâlâ önemlidir. ASEAN Yatırım Kolaylaştırma Çerçevesi, Brunei Darüsselam-Endonezya-Malezya-Filipinler Doğu ASEAN Büyüme Alanı (BIMP-EAGA) ve Orta Asya Bölgesel Ekonomik İş Birliği (CAREC) Programı gibi alt bölgesel girişimler, yatırım kolaylaştırma çabalarını yönlendirmektedir.

Asya ekonomileri, jeopolitik risklerin etkisini azaltmak için politika çabalarını güçlendirmelidir. Süregelen şoklara rağmen, Asya'ya yönelik DYY akışları dirençli kalmıştır. Çok uluslu şirketlerden gelen yatırımlar güçlü seyrini korurken, 2013-2023 arasında sıfırdan yatırım projelerinin değeri ortalama %14, birleşme ve satın almaların değeri ise %16 artmıştır. Küresel yatırım eğilimleri, jeopolitik gerilimler ile büyük endüstriyel gelişmeler ve ev sahibi ekonomilerdeki değişen politika ortamından

etkilenmiştir. ADB tahminlerine göre, ticarete açık sektörlerdeki sıfırdan yatırımlar, artan jeopolitik gerilim dönemlerinde diğer sektörlerle göre daha keskin düşüşler yaşamıştır. Bu süreçte ASEAN ekonomileri, ağırlıklı olarak Çin Halk Cumhuriyeti'nden gelen yatırımların etkisiyle önemli ölçüde daha fazla DYY çekmiştir. Serbest ticaret anlaşmaları ve diğer politika önlemleri yoluyla bölgesel ticaret bağlantılarının güçlendirilmesi, özellikle verimlilik odaklı yatırımları desteklemek için bölgesel DYY akışlarına katkı sağlayabilir.

Yatırım politikalarında tutarlılığı sağlamak - uluslararası, bölgesel veya ulusal düzeyde - ekonomilerin DYY'den fayda sağlaması ve daha geniş kalkınma hedeflerini desteklemesi açısından kritik önemdedir. Yatırım politikaları, bölge genelinde tüm hükümet seviyelerinde gelişmeye devam etmektedir. Uluslararası düzeyde, Asya'nın yatırım anlaşması ağının modernizasyonu kademeli olarak ilerlemekte; ekonomiler, yatırım tanımı, kamu yararı yükümlülükleri ve uyumsuzluk çözüm mekanizmalarına dair daha güçlü hükümler içeren yeni anlaşmalarla eski anlaşmaları feshetmekte veya güncellemektedir. Ticaret anlaşmalarına daha sağlam yatırım bölümleri veya hükümleri dâhil edilmektedir. Yatırım kolaylaştırma, etkili bir DYY teşvik stratejisi olarak ivme kazanmıştır. Ancak Alman Kalkınma ve Sürdürülebilirlik Enstitüsü (IDOS) ve Dünya Ticaret Örgütü'nün (DTÖ) Yatırım Kolaylaştırma Endeksi'ne göre, Asya'nın yatırım kolaylaştırma puanı, Avrupa'nın ortalamasının %14 ve Kuzey Amerika'nın %23 altındadır; bu da gelişim için geniş bir alan olduğunu göstermektedir. Yatırım politikası araçları arasında uyumu sağlamak ve diğer politika alanlarıyla bütünleşme, bölgedeki DYY kalitesini artırmak açısından belirleyicidir. Bölge ekonomileri, genel iş ortamını iyileştirmeye ve DYY üzerindeki kısıtlamaları hafifletmeye yönelik sürekli çaba göstermelidir.

Finansal Entegrasyon

Küresel para politikası gevşemesi, bölgeye sermaye akışlarını artırarak önemli makroekonomik ve politika etkileri doğurabilir. Sınır ötesi varlıklar, 2010 yılında bölgesel gayrisafi yurt içi hasılanın (GSYİH) %55'i düzeyindeyken, 2020'de %83'e yükselmiş, ardından 2023'te %75 düzeyine gerilemiştir. Sınır ötesi yükümlülükler de benzer bir seyir izlemiştir. Aynı dönemde, bölge içi varlık ve yükümlülük maruziyetleri sırasıyla %27'den %36'ya ve %30'dan %37'ye çıkmıştır. Genel olarak, sınır ötesi maruziyetlerde bölge içi pay 2022-2023 yılları arasında değişmemiştir. Varlık tarafında, bölge içi hisse senedi ve borç stoku payları hafifçe %21'e gerilemişken, DYY'deki bölge içi pay %51'e yükselmiştir. Yükümlülük tarafında ise portföy borç stoku %30, portföy hisse senedi stoku %20, banka yükümlülükleri ise %44 oranında bölge içi paya sahiptir. 2024 ortasından itibaren başlayan küresel para politikası gevşemesi, ABD ve euro bölgesi ile Asya ekonomileri arasındaki daha büyük politika faiz farkları sayesinde sermaye akışlarını güçlendirebilir. Bu durum, bölge genelinde para politikası gevşemesi için alan açsa da, her ekonomi, olası ekonomik şoklar karşısında sermaye akımlarındaki dalgalanmalara ve döviz kuru oynaklığına karşı dikkatli olmalıdır.

Bölgesel finansal iş birliği, Asya'daki ekonomik istikrar ve refahın temel itici gücü olmuştur. Sınır ötesi finansal akışlar, daha düşük sermaye maliyeti, yatırımlar için daha geniş kaynak havuzu ve uluslararası risk paylaşımının güçlendirilmesi yoluyla büyüme ve refaha katkıda bulunarak gelir ve tüketim dalgalanmalarını azaltmaya yardımcı olur. Artan açıklık, bilgi transferi yoluyla ekonomik rekabetçiliği destekler ve bölgesel sermaye piyasalarının gelişmesine katkı sağlar. 1997-1998 Asya finansal krizinin ardından bölgesel iş birliği, entegrasyonun ilerletilmesinde belirleyici olmuş; sermaye piyasalarının derinleştirilmesi, küresel şoklara karşı güvenlik ağlarının genişletilmesi ve kriz zamanlarında etkili iletişim kanallarının oluşturulması gibi önemli gelişmelere yol açmıştır. Chiang Mai Girişimi Çok Taraflılaştırması (CMIM) ve ASEAN+3 Makroekonomik Araştırma Ofisi (AMRO), bölgesel finansal istikrarın kurumsal belkemiği olmuştur. ASEAN Ekonomik Topluluğu çatısı altında başlatılan diğer girişimler de ASEAN'ı Asya'daki finansal iş birliğinin temel aktörü hâline getirmiştir.

Bölgesel iş birliğinin yeniden canlandırılması, finansal entegrasyonun tüm potansiyelini gerçekleştirilmeye yardımcı olabilir. Finansal entegrasyon hem diğer bölgelere hem de ticaret gibi diğer entegrasyon boyutlarına kıyasla, son on yılda yavaşlamıştır. Bölgesel iş birliğinin potansiyelinden faydalanmak; entegrasyonu güçlendirmek, faydalarını maksimize etmek ve olumsuz bölgesel yansımalarından kaynaklanan kırılmalıkların maliyetlerini en aza indirmek açısından hayati önem taşımaktadır. Temel adımlar arasında şunlar yer almaktadır: (i) CMIM aracılığıyla sağlanan acil durum fon havuzunun artırılması, (ii) Yeni Hızlı Finansman Aracı gibi kredi araçlarının kapsamının genişletilmesi, (iii) "(i)" ve "(ii)" ile bağlantılı olarak bölgesel finansman düzenlemelerinin yönetişiminin iyileştirilmesi, (iv) Bölgesel gözetimin sürekli olarak geliştirilmesi. Ayrıca, bölgesel iş birliği; jeoekonomik parçalanma, teknolojik yenilikler, halk sağlığı acil durumları, iklim değişikliği ve biyolojik çeşitlilik kaybı gibi yeni politika zorluklarına yanıt vermelidir. Bu yeni sınırlar, yapısal zorluklarla başa çıkmak için daha iyi makroekonomik gözetim, sorunsuz sınır ötesi ödemeler ve yenilikçi finansman mekanizmaları gerektirir. Güçlü bölgesel iş birliği, açıklama standartlarını uyumlaştırabilir ve bölgesel sermaye piyasalarının gelişimini desteklemek ve sürdürülebilir finansmanı teşvik etmek amacıyla hedeflenmiş finansal araçları teşvik edebilir.

İnsan Hareketliliği

Göç, Asya'nın kalkınmasında temel bir rol oynamıştır; sınır ötesi her üç göçmenden biri Asyalıdır. Bölgeden çıkan göçmenlerin sayısı, 1990'da 49,5 milyon iken 2021'de 94,6 milyona ulaşmıştır. Güney Asya ve Güneydoğu Asya kaynaklı göçmenlerin önderliğinde, bu bireyler giderek daha fazla oranda bölge dışındaki fırsatlara yönelmiştir (1990'da %53,6 iken bu oran 2021'de %65'e çıkmıştır); özellikle Orta Doğu ve Kuzey Amerika'da. Bu arada, Okyanusya, Doğu Asya ve Güneydoğu Asya'dan kişiler aktif olarak alt bölgeler içinde göç etmektedir. Söz konusu dönemde bölge içi göç oranı ortalama %39,5 seviyesinde kalmıştır.

Son 20 yılda Asyalı iş gücü göçmenlerinin sınır ötesi hareketliliği, artan bölgesel iş birliğinden fayda sağlamıştır. Özellikle Asya ekonomileri, 1990-2020 döneminde yapılan ikili iş gücü anlaşmalarının %58'inde en az bir taraf olarak yer almış; bu durum Asya'nın düşük ve orta vasıflı göçmen işçiler açısından hem kaynak hem de hedef bölge olarak artan rolünü ortaya koymuştur. Ayrıca, bölgesel ticaret anlaşmaları ve karşılıklı tanıma düzenlemeleri, yüksek vasıflı iş gücü hareketliliğini desteklemiştir. Ancak bu önlemler, gelişmekte olan Asya ekonomilerinde sınırlı kapsama alanı, dar mesleki kapsam ve yüksek uygulama maliyetleri nedeniyle yüksek vasıflı Asyalı göçmenler üzerinde sınırlı etki yaratmıştır. Göçün kalkınma üzerindeki etkisini en üst düzeye çıkarmak için, göçmen işçiler ile menşe ve hedef ekonomiler dâhil tüm paydaşlara fayda sağlayacak şekilde tasarlanan Beceri Hareketliliği Ortaklıkları gibi modeller, iş gücü göçünden net kazançlar elde edilmesini teşvik edebilir. Göçmen havalelerinin kolaylaştırılması gibi kalkınma boyutlarının ikili iş gücü anlaşmalarına dâhil edilmesi, kaynak ülkelerde finansal kapsayıcılık dâhil olmak üzere daha olumlu sonuçlar doğurabilir. Hem kaynak hem de ev sahibi ülkeler için ulusal ve bölgesel göç politikaları, güvenli, düzenli ve sistemli göçü teşvik etmek amacıyla Küresel Göç Mutabakatı'ndan rehberlik alabilir.

Asya'ya yapılan havale akışları, dışa göçle desteklenerek ekonomik açıdan giderek daha fazla önem kazanmış, 1990'da küresel toplamın %19'u olan payı 2024'te %43'e yükselmiştir. Aynı dönemde bu akışlar 35 kat artarak, birçok Asya ülkesinde en büyük ve en istikrarlı dış finansman kaynağı hâline gelmiştir. 2024 yılında Asya'ya giren havale miktarı 392,1 milyar ABD dolarına ulaşmıştır. 2024'te Asya'ya yapılan yıllık havale büyümesi %7,5'e ulaşmış; bu artış başta ABD olmak üzere Ekonomik İşbirliği ve Kalkınma Teşkilatı (OECD) ülkelerinde iş gücü piyasalarının toparlanmasıyla sağlanmıştır. Alt bölgelere göre, Güney Asya'da (%11,8) ve Güneydoğu Asya'da (%3,6) havale akışları, bu bölgelerden çıkan göçmenlerin pandemi öncesi hızlarını sürdürmesiyle büyümeye devam etmiştir.

Havalelerin dijital platformlar aracılığıyla yönlendirilmesi, göçmenlerin ve ailelerinin resmî finansal sisteme erişimini artırarak finansal kapsayıcılığa zemin hazırlayabilir. Finansal sistemin ve kurumsal kapasitenin gelişmesiyle birlikte, havalelere bağımlı gelişmekte olan ekonomiler bu akışları finansal kapsayıcılığı artırmak için değerlendirebilir. Etkin düzenleyici ortamlar tarafından desteklenen dijital havaleler, işlem başına ortalama %5,9 olan havale maliyetlerini düşürebilir (bu oran, Birleşmiş Milletler 2030 Sürdürülebilir Kalkınma Hedefleri'nde yer alan %3 hedefinin üzerindedir). Asya, finansal teknolojiler ve dijital altyapının gelişmesiyle birlikte dijital ödemeleri ve havaleleri hızla benimsemektedir. Artan birlikte çalışabilirlik, Hindistan'ın UPI sistemi ile Singapur'un PayNow sistemi gibi örneklerde olduğu gibi sorunsuz sınır ötesi havale işlemlerini mümkün kılmakta ve daha fazla ülke bu sistemlere dâhil olmaktadır. Bölgesel iş birliği, sınır ötesi ödeme ekosisteminde dijitalleşmeden yararlanmaya odaklanmalı ve dijital uçurumu daraltmalıdır. Sürekli finansal ve dijital eğitim ile iyi uygulama paylaşımları, finansal erişim engellerini azaltmaya ve dijital finansal okuryazarlığı artırmaya yardımcı olacaktır.

Asya'da uluslararası turizmin istikrarlı büyümesi devam ederken, Güneydoğu Asya ve Doğu Asya bölgesinin toparlanmasına öncülük etmiştir. 2010-2019 döneminde Asya'ya yapılan uluslararası gelişler yıllık ortalama %7,6 oranında artarak, %5,1 olan küresel yıllık ortalamanın üzerine çıkmıştır. Bu dönemde bölge içi turizm payı %73,1'den %77,3'e yükselmiştir. Pandemi öncesinde, Güneydoğu Asya ve Doğu Asya birlikte Asya'ya gelen turistlerin en az %80'ini oluşturmuştur. Pandemiden ciddi şekilde etkilense de 2023 sonunda, Asya'daki turistlerin %38,9'u Doğu Asya'yı, %37,6'sı Güneydoğu Asya'yı ziyaret etmiştir. Güneydoğu Asya'nın sınır ötesi bağlantıya (örneğin hava taşımacılığı ve vize politikaları) yönelik görece serbest politikaları, bölgeye olan turizm akışını artırmıştır. Bu arada, diğer alt bölgeler daha kısıtlayıcı politikalara sahiptir ve çoğu turizmi destekleyecek yerel altyapıdan yoksundur.

Fiziksel ve kurumsal bağlantılılığı iyileştirmeye yönelik bölgesel iş birliğinin hızlandırılması, turizmin rekabet gücünü ve dayanıklılığını artırarak, sektörün ekonomik kalkınma potansiyelini açığa çıkaracaktır. Asya'ya gelen turistlerin en az %60'ı hava yolunu kullanırken, iyi altyapı ve lojistik, turizm akışını desteklemek açısından kritik önemdedir. Kara ulaşımı, Singapur - Malezya ve Gürcistan - Türkiye gibi ortak uluslararası sınırlara sahip destinasyonlar için önemlidir. Kurumsal bağlantılılık açısından, vize politikaları en güçlü şekilde Güneydoğu Asya'da, ardından Orta Asya ve Doğu Asya'da uygulanmaktadır; hava hizmetleri anlaşmaları ise Güneydoğu Asya genelinde daha liberal bir hâl almaktadır. Diğer alt bölgeler de turizm sektörlerini güçlendirmek için bu politikaları benimseyebilir. ADB araştırmaları, bağlantılılığın turizmi teşvik etmedeki önemli rolünü göstermektedir. Ulaşım altyapısı ve diğer turizm altyapıları, uluslararası turizm akışlarını olumlu yönde etkilemekte ve Asya destinasyonlarının cazibesini artırmaktadır. Bölgesel bağlantılılık, bölge dışından uzun mesafeli seyahatleri çekmeye ve bölge içi turizmi de güçlendirmeye yardımcı olabilir. Havalimanı altyapısı ve lojistiğine öncelikli yatırımlar ile sınır ötesi seyahate ilişkin politikaların serbestleştirilmesi ve alt bölgesel yaklaşımla uyumlaştırılması, turizm akışını artırmak ve sektörün büyümeye katkısını teşvik etmek açısından kritik önemdedir.

Asya Ekonomik Entegrasyon Raporu 2025

Bölgesel İş Birliği ve Entegrasyonun Faydalarından Yararlanmak

Asya Ekonomik Entegrasyon Raporu 2025, son 20 yılda Asya ve Pasifik'te büyümeyi yönlendiren bölgesel entegrasyonu analiz etmektedir. Bu entegrasyon; ticaret, küresel değer zincirleri, doğrudan yabancı yatırım, finans, göç, havaleler ve turizm üzerinde önemli etkiler yaratmıştır. Küresel parçalanmanın arttığı bir dönemde, bölgesel iş birliğine yeniden odaklanmak dış şoklara karşı koruma sağlayabilir. Serbest ticaret anlaşmalarının modernleştirilmesi, bölgesel finansal düzenlemelerin güçlendirilmesi ve dijitalleşmenin ilerletilmesi; ekonomik refahı artırmak, dijital uçurumu kapatmak ve önümüzdeki on yıllarda jeopolitik ve ekonomik zorluklarla başa çıkmak için önemli katkılar sağlayabilir.

Asya Kalkınma Bankası Hakkında

Asya Kalkınma Bankası (ADB), Asya ve Pasifik'te sürdürülebilir, kapsayıcı ve dayanıklı büyümeyi destekleyen önde gelen çok taraflı kalkınma bankalarından biridir. Üyeleri ve ortaklarıyla birlikte karmaşık sorunlara ortak çözümler geliştiren ADB, yenilikçi finansal araçlar ve stratejik ortaklıklar kullanarak hayatları dönüştürmeyi, kaliteli altyapılar inşa etmeyi ve gezegenimizi korumayı amaçlamaktadır. 1966 yılında kurulan ADB, 49'u bölgeden olmak üzere 69 üyeye sahiptir.

(Merkezi Filipinler'de bulunan **Asya Kalkınma Bankası'nın** sitesinde geçtiğimiz günlerde yayımlanan "**Asian Economic Integration Report 2025**" başlıklı içeriğin "Highlights" (Öne Çıkanlar) ve "Executive Summary" (Yönetici Özeti) kısımlarının TASAM Proje Yöneticisi **Hanife Şeyma SAY** tarafından yapılan çevirisidir)